

Lahko je tistemu, ki nikdar sam ne tehta. Ki izpolnjuje samo ukaze. Če je priden, je še vseh kreposti lahko poln: hraber, ker se ne straši umreti niti za cesarja; pravičen, ker nikdar ne prekorači pisanih zakonikov; moder, ker sovraži denar in ljubi samoto. In ko doseže častitljivo starost, ga vsi spoštujejo in sprašujejo za svete.

Težko je tistemu, ki mora sam vse pretehtati. On ne dela po ukazu drugega, kakor po svojem. Vso odgovornost nosi in ta ga tišči. Ves zmeden je in noči so brez spanja. Njegova vest ima najfinejša merila. Hrabrost je takšna, da stoji celo čisto sam proti vsem. Pravičnost je takšna, da gre preko zakonov, ki so pisani. Modrost je takšna, da živi življenje sredi morja.

Človeka mučijo vprašanja. In vsako vprašanje je ena knjiga, če bi ga izpisal. Nočem danes vprašanj o metafiziki, o ljubezni, o umetnosti. Pusta vprašanja me vznemirjajo:

Kdo more sklepati in podpisovati pogodbe v imenu narodov? Kaj je lastnina, kaj je denar in kaj je država? Če je država naravna socialna tvorba (drugi so mnenja, da je samo nasilna organizacijska tvorba), kako more vršiti nasilja v imenu zakona? Družina je tudi socialni organizem; in vendar ne more družina zahtevati od enega člana hudodelstva. Država me ustrelji, če se branim streljati na brata na njen ukaz.

Pravijo, da je krvava revolucija prepovedana, ko pa je vojna dovoljena? Kaj mislite, da je res bolj legitimna od revolucije? Legitimnost je logičen zakon vesti, ne pa pisana pravica močnejšega.

To razumem, da imamo slovensko kulturo, nemško, francosko, italijansko, angleško in druge kulture. Ali kateri narod more trditi, da je zemlja, ki jo posedata njegova, samo njegova in njegova vsa prirodna bogastva v njej? Kdo more trditi, da je premog angleški, petrolej ameriški? In ga potem prodajajo drugim po navitih cenah? Kaj je temu Italijan kriv, da nima rudnikov? Ko bo vojna, vem, da ne bo šlo za narodne svetinje, temveč za rudnike, petrolej, morje, za žito in carine. Za Boga, ali ne gre tudi za narodne kulturne dobrine? Ali misliš, da bi bilo prav, ko bi v času vojne ušel iz domovine? Ali je prav, da zapustiš družbo in živiš sam zase lepo življenje? Ali ne delam krivice tudi z nedelom? Sredi življenja stati in biti pravičen. Imeti denar in ženo pa biti pravičen. Imeti razum in srce pa biti pravičen. Lahko je tistemu, ki je sluga svojega gospoda in izpolnjuje njegov ukaz. Morda je prav in dobro tako.

Težko je tistemu, ki nosi vso pezo dejanja sam in vso odgovornost. Dnevi so polni skrbi in noči brez spanja.

Pino Mlaker.

O duhovnosti.

Veliko govorimo danes o duhovnosti. Toda zavedati se moramo, da ni iznašla tega pojma šele naša kulturna doba, temveč, da je n. pr. že sv. Pavel točno razlikoval duhovnega človeka od telesnega in da se je problem kaj da je duhovnost vlekel v znanosti skozi vse dobe do naše. Ta problem je obstojal v vprašanju, ali se duh sploh razlikuje od duševnosti ali ne, in zdi se, da je šele danes odločila znanost to važno vprašanje tako, da se duh razlikuje konsektivno od duševnosti že po tem, da so le nekateri subjekti duhovni, drugi pa ne, iz česar sledi, da torej duševno samo še ni tudi duhovno. Duhovnost pa določuje znanost konstitutivno po izolativni in racionalni intencionalnosti (gl. Fr. Veber: Problem predstavnne produkcije).

Ni moj namen, da bi na tem mestu govoril o tem, ali zadene tako pojmovanje duhovnosti res to, kar si je n. pr. sv. Pavel ali kar si moderen človek običajno misli pod tem pojmom in tudi ne, da bi podrobno navajal vsebino tega strokovno-filozofskega pojmovanja, temveč podati hočem svoje pozitivno pojmovanje duhovnosti, ki naj strokovne misli o tem predmetu le pojasni in dopolni ter navesti par relacij med duhom in drugimi kulturnimi vrednotami.

I.

V glavnem lahko razlikujemo dva osnovna tipa ljudi. Prvi tip bi zastopali ljudje, kojih duševna struktura je taka, da je vsa njihova pozornost usmerjena le na realno fizične ali mogoče še na psihične predmete in ki se zadovoljijo že z mehansko-kavzalno razlago različnih pojavov fizičnega ali kulturnega življenja. Ljudje takega tipa smatrajo namreč vsak pojav kot zgodovinsko-logično utemeljen in mislijo zato, da se morajo z njim zadovoljiti, ker pač ni mogoče, da bi postal ta pojav danes drugačen in da se mu je treba zato pač prilagoditi. Ljudi tega tipa bi zato lahko označil kot realno in k trenutni faktičnosti usmerjene subjekte.

Poleg dokaj bogato zastopanih individuov označenega tipa pa imamo še subjekte, kojih duševna struktura je precej drugačna. So to oni subjekti, ki imajo poleg realno fizične ali psihične usmerjenosti tudi še veliko zanimanje za svet irealnih predmetov sploh in prav posebno še za irealne predmete, ki jih imenujemo vrednote. Ti subjekti pa dobijo v svetu svojega doživljanja še neko posebno stališče do vsega realno ali irealno faktičnega življenja in sveta. Oni žive sicer v realnem življenju in dobro računajo z danimi pojavi, ki so nujno nastali, toda oni se z njih faktičnostjo lahko tudi ne zadovoljuje, ker ne upoštevajo samo njih faktičnosti ali načina njih nastanka, temveč se vprašajo tudi ali je eksistenca ali obstoj teh predmetov tudi pravilen ali nepravilen, upravičen ali neupravičen. Možnost za tako stališče napram faktičnim pojavom pa jim daje ravno zgolj vsebinsko spoznavanje vrednot, ki so tako močno in tako vredni pojavi,

da jih hočejo imeti tudi realizirane. V kolikor so te vrednote že realizirane, toliko so ti subjekti z njimi seveda zadovoljeni in ob njih uživajo, kolikor pa te vrednote še niso realizirane, toliko pa hočejo ti subjekti zelo resno, da se realizirajo in da nadomeste one pojave, ki ne odговarjajo spoznanim vrednotam. Težišče doživljanja teh subjektov je torej v spoznavanju vrednot in oni dobijo v teh spoznanih vrednotah tudi ono normativno - presojevalno stališče do vsega faktičnega, ki se jim pokaže še lahko ali pravilno ali pa nepravilno. Poleg vsega omenjenega pa še subjekti tega tipa tudi z mehansko-kavzalno razlago nujnosti nekih pojavov ne zadovolje popolnoma. Kajti dobro se zavedajo, da nastopa pri ustvarjanju kulturnih razmer in pojavov kot važen faktor tudi človekova osebnost in da je od nje v veliki meri odvisno, ali nastanejo v neki dobi kulturni predmeti, ki vrednotam odговarjajo ali pa taki, ki jim ne odговarjajo. Zato zanje ne velja ugovor, da so gotove razmere v gotovi dobi nujno nastale, ker so tako ali drugače pogojene, ker vedo, da more subjekt, ki je o nepravilnosti teh pojavov in o pravilnosti nekih drugih pojavov prepričan, te razmere ne sicer v trenutku, pač pa v nekem razdobju izpremeniti tako, da odговarjajo njegovim vrednotam. Zdi se mi namreč ne samo empirično, temveč skoro analitično izključeno, da bi ostalo neko resno stremljenje subjekta, ki je fundirano v avtonomnem spoznanju velikih vrednot, popolnoma brezuspešno. Priznam sicer, da bi bilo tako delo brezuspešno takrat, če bi imel tak subjekt pri svojem ustvarjanju premagati njemu nasprotujoče delovanje drugih subjektov. Toda iz tega pa sledi zopet to, kar sem že principiuelno trdil, da je namreč tudi subjekt faktor, ki ustvarja kulturne razmere in pojave, ki so lahko vredni ali pa nevredni. Če torej vse povedano povzamem, potem lahko drugi tip ljudi označim tako, da so ne samo realno, temveč tudi irealno — vrednostno usmerjeni in da z vidika vrednot presojujejo vse faktične predmete ter jih poskušajo normativno izboljšati. Ljudi tega drugega tipa pa imenujem tudi duhovne. Zato obstoji po mojem mnenju duhovnost 1. v usmerjenosti subjekta k različnim vrednotam, 2. v doživljanju vrednot ozir. nevrednot in 3. v ocenjevanju vsega faktičnega s stališča spoznanih vrednot. Duhoven je torej nek subjekt toliko, kolikor intenzivno doživlja ali irealne predmete sploh ali pa n. pr. estetske, socialne, etične, religiozne vrednote in kolikor se s stališča objektivne veljavnosti teh vrednot ob vsakem pojavu vpraša, ali je prav, da je ta pojav tak ali ne, in kakšen bi moral pravzaprav ta pojav biti, da bi bil pravilen, vreden. Ker pa imajo vse vrednote neko objektivno veljavnost in je torej dolžnost subjekta, da te vrednote tudi v življenju realizira, zato lahko trdim, da mora biti v s a k subjekt duhoven in da mora biti tudi v s e kulturno življenje normativno pravilno. Zato hočem preiti sedaj k razmerju med duhovnostjo in poedinimi kulturnimi pojavi kot so n. pr. religija, umetnost, gospodarstvo, politika, družina, človeška družba itd. ter pokazati, kako se udejevtvuje duhovnost v teh posameznih pojavih.

Začnimo z razmerjem med duhovnostjo in religioznostjo! O duhovnem subjektu, ki se religiozno udejstvuje, velja namreč, da doživlja poleg različnih predstav in misli, ki mu kažejo osnovne resnice o Bogu, o človeku ter o Cerkvi, tudi različna religiozna čustva, ki mu kažejo najvišjo vrednost svojega Gospoda, v katerem so v maksimalni meri realizirane vse človeku dostopne vrednote in gotovo še tudi kvalitativno drugačne vrednote, o katerih pa subjekt, ker jih sam niti v odsevu ne doživlja, seveda nič ne ve. Ta čustva mu kažejo umsko nerazumljivo združitev neskončne božje ljubezni in brezobzirne pravičnosti. Popolno božjo svetost in človekovo majhnost in revnost, resnično potrebo po vedni božji pomoči in stalni milosti božji, svoje božje sinovstvo in združenje z Jezusom pri sv. pojedini, vrednost stalnega občevanja z Njim in zaupanje v Njegovo vodstvo itd. Toda duhoven človek se ne zadovolji le z doživljanjem teh čustev in s tem združenim gledanjem božjega in svojega bivanja, temveč gleda z vidika vsebine teh čustev tudi na svoje faktično razmerje do Boga, na svoje izpolnjevanje Njegovih zapovedi in svetov, na svoje občevanje z Njim in v mero zaupanja v Njegovo pomoč, na pogostost duševne združitve in zavesti o Njegovi stalni navzočnosti, na preredko občuteno veselje, da ga uporablja Gospod kot sredstvo za svoj namen, na občuteno dostojanstvo svojega razmerja do Boga in na premajhno svojo ponižnost ter preveliko zaupanje v lastno moč itd., ter vsa ta svoja dejanja oziroma doživljanja normativno presoja in presodi ter pride na podlagi tega čustvenega presojanja o pravilnosti oziroma nepravilnosti svojih del do resnega pozitivnega stremljenja postati bolj božji in bolj popoln ter zato opustiti vsa svoja dejanja, ki so z ozirom na božjo svetost njega nevedna. Duhoven človek doživlja torej svojo religioznost na ta način, da živi v vrednotah religioznih čustev in da raste vsled stalnega presojevanja samega sebe vedno bolj v popolnost, ki jo Bog od svojih otrok tudi zahteva.

Preidimo sedaj k odnosu duhovnosti do umetnosti! Duhoven človek se tudi v umetnosti udejstvuje tako, da uživa najrazličnejša estetska čustva in da stalno išče prilike, ki mu nudijo estetski užitek. Tak človek ne hodi mimo naravnih ali umetno ustvarjenih umetnin z zaprtimi očmi, ker ve, da ga estetska čustva duševno zelo bogate in dvigajo. Na podlagi teh čustev pa postane tak subjekt tudi dejaven in začne presojevati ustvarjena estetska dela z vidika njih resnične estetske vrednosti ter pride potom tega presojevanja lahko do čustva velike hvaležnosti do onih, ki so res umetnine ustvarili in do čustva dolžnosti take subjekte ne samo moralno, temveč tudi materielno podpirati. Lahko pa pride tudi do stremljenja, da bi ali on sam ali pa drugi začeli ustvarjati drugačna, toda res estetsko pomembna umetnostna dela, ki bodo izpodrinila neestetska dela, o katerih pa želi tak subjekt, da čim prej izginejo. Iz vsega povedanega pa sledi, da se udejstvuje duhoven človek tudi v umetnosti tako, da stremi

doživljati različna estetska čustva in da potom svojega presojevanja, ki temelji na vsebini estetskih čustev, ki pa niso odvisna od realiziranih estetskih del, direktno ali indirektno dviga estetsko vrednost realiziranih umetnostnih del in s tem tudi pravo estetsko produktivnost in umetnost sploh.

Če upoštevamo nadalje udejstvovanje duhovnosti ali duhovnega človeka tudi v gospodarstvu, potem najdemo, da doživlja tudi tu tak subjekt mnogo predstav in misli, ki se pečajo n. pr. z nastankom različnih gospodarskih sistemov, z zgodovinskim ali idejnim razvojem ter končno tudi s propadom ozir. z današnjim stanjem teh različnih sistemov. Na podlagi teh misli pa pride tak subjekt tudi do spoznanja notranjega jedra gospodarstva samega ter si ustvari svojo lastno sliko o kulturnem činitelju, ki mu daje normativno upravičenost za svoje presojevalno stališče napram današnjemu gospodarskemu sistemu. Kajti pri tem spoznanju se pojavijo duhovnemu človeku tudi različna čustva, ki mu kažejo vrednost ali nevrednost zgodovinskih in tudi faktičnih gospodarskih sistemov, pokažejo mu upravičenost ali neupravičenost izolacije tega faktorja od vseh drugih kulturnih činiteljev, s katerimi je nujno v zvezi in katere mora podpirati in s tem tudi vzporedno upravičenost ali neupravičenost povdarjanja samobitnih zakonov razvoja gospodarstva in udejstvovanja njegovih institucij. Vsi ti doživljaji mu kažejo dalje, da je današnji gospodarski sistem nekako samemu sebi namen ali pa le nekaterim osebam in da se nič ne zaveda, da je le sredstvo, ki služi skupno z drugimi kulturnimi činitelji v srečo in blagostanje človeštva sploh. Zato doživlja tak človek na podlagi teh doživljajev tudi zelo močna stremljenja po bistveni spremembi pojmovanja gospodarstva sploh in s tem tudi po bistveni izpremembi faktičnega gospodarskega sistema, ki naj postane zopet le način za čim popolnejše telesno-tvarno zadovoljstvo človeškega rodu sploh. Stremljenje duhovnega človeka, ki se udejstvuje pri gospodarstvu, je torej to, da bi realiziral tak gospodarski sistem, ki bi slonel na osnovni misli in želji z danimi stvarnimi dobrinami zadovoljiti brez razlike po možnosti vse ljudi enakomerno ali vsaj tako, da bo vsakdo dobil toliko, kolikor za svoje življenje potrebuje in da se ne bo ravno potom tega sistema vstvarjala razlika med prebogatom in prerevnim. Njegov gospodarski sistem temelji v bistvu gospodarstva, ki se mu kaže kot izviševanje potrebe zadostiti telesnim potrebam človeštva ali naroda ali občine ali družine in se da izraziti z zahtevo: ne misli pri zadostitvi primitivno-telesnih potreb soljudi na svoj lasten dobiček, temveč smatraj se za del celote!

Kar se tiče nadalje udejstvovanja duhovnega človeka v politiki, je stvar osnovno zopet podobna. Tudi tu doživlja tak subjekt v začetku najprej predstave in misli o ciljih in metodah današnje ali tudi starejše politike ter pride na tej bazi do spoznanja njenega notranjega bistva, ki se mu pokaže v neosebni, etično fundirani skrbi

za blagostanje vseh ljudi v državi in izven države. Jasno je, da zavzame tak subjekt do faktično realizirane politike, do njenih ciljev in metod tudi svoje lastno ocenjevalno stališče in da pride pri tem do doživljanja nekih misli in čustev, ki mu kažejo, ali je današnje politično življenje res neosebno in etično utemeljeno ali ne in da se mu pri tem pojavijo tudi vzporedna stremjenja, da naj ali taka politika tudi še v bodočnosti ostane ali pa da naj se bistveno spremeni, idejno in vsebinsko obogati ter da naj postanejo njene metode vedno etično utemeljene. Njegovo stremljenje mu bo pokazalo tudi nujno potrebo po pozitivnem udejstvovanju političnih faktorjev, po večjem medsebojnem razumevanju in upoštevanju različnih političnih stremljenj in po odstranitvi osebno barvanih ali surovo-odbijalnih napadov političnih nasprotnikov. Njegovo stremljenje pa bo tudi spoznalo, da mora priti v politiko tudi element osebnega in idejnega spoštovanja različnih demokratično fundiranih političnih ciljev.

Tudi pri udejstvovanju duhovnosti v pojmovanju družine je stvar podobna. Kajti tudi tu doživlja duhoven človek celo vrsto predstav in misli o današnjem načinu družinskega življenja ter primerja to sliko z onim pojmovanjem o družini kot si ga je na podlagi spoštovanja notranjega dostojanstva ter vrednosti posameznih članov družine ustvaril v sebi in ki odgovarja tudi cilju družine, kot ga je postavil naš Gospod. Zato doživlja tak subjekt ob pogledu na silno razruvano, notranje neurejeno in duhovno prazno družinsko življenje današnjega človeka, ki ni fundirano na medsebojnem duševnem razumevanju in sodoživljanju ter upoštevanju samobitnosti in samovrednosti vseh članov, zelo močna negativna vrednostna čustva, ki mu kažejo veliko nevrednost takega načina družinske skupnosti in takega pojmovanja zakona. Na podlagi teh čustev, ki torej ocenjujejo sodobno družinsko stanje in pojmovanje, pa pride tak subjekt tudi do vzporednega stremjenja, da naj se sodobno pojmovanje družine bistveno izpremeni in da naj postane bolj psihološko in vrednostno utemeljeno ter da naj se tudi praktično družinsko udejstvovanje v tem smislu izpremeni. Tudi vsi eventualni izgovori, ki temelje na sodobnih neurejenih razmerah, duhovnega človeka v njegovem normativnem pogledu na družinsko skupnost ne zadovolje, ker vidi v pravilno urejeni družini kal za etični dvig modernega privatnega in javnega življenja, torej vrednost, ki zasluži truda, da se tudi te neurejene razmere same izpremene.

Končno naj omenim samo še razmerje med duhovnostjo in sodobno človeško družbo. Duhoven človek opazuje namreč tudi sodobno medsebojno razmerje različnih subjektov v družbi ter pride na podlagi opaženih dejstev do nekih čustev, ki mu kažejo splošno nevrednost tega razmerja, ker si subjekti nikakor niso med seboj kot prijatelji ali kot bratje enega Očeta, ki bi si medsebojno vse zaupali ter si tudi brez posebnih prošenj in nadlegovanja samohotno pomagali, temveč ker je njihovo razmerje tako, da hodijo tuji eden

poleg drugega, da si medsebojno nasprotujejo ali se celo sovražijo in da uporabljajo eden drugega tudi kot sredstvo za dosego svojih osebnih ciljev. Zato doživlja duhoven človek tudi napram sodobni človeški družbi razne presojevalne doživljaje ter obenem tudi strem-ljenja, ki mu kažejo, da naj se medsebojno razmerje med subjekti tako uredi, da bo izpolnjena resnica o božjem sinovstvu človeka.

Lahko bi govoril sicer še o razmerju med duhovnim človekom ter šolo ali narodnostjo itd., toda mislim, da že navedena razmerja zadostno dokazujejo, kako da je z vidika izboljšanja ter vrednostnega dviganja različnih kulturnih faktorjev, katero vsi iskreno želimo, potrebno, da zavlada v modernem človeku duhovnost, ki normativno presoja in s tem razvija ter izpopolnjuje kulturo današnje dobe. Zato lahko ob koncu združim vse svoje misli v eno samo željo, ki jo položim vsakomur na srce: *b o d i d u h o v e n !*

Dr. Stanko Gogala.

Mladinstvo na Nemškem in na Slovenskem.

V času in prostoru, ki ga oživlja človek, je stalna polarizacija med rojstvom in smrtjo, med preteklo dobo in sedanjo. Stalna je polarizacija med naravo in človeškim umom, med ritmičnim in med metričnim. Med kulturo in civilizacijo. Ta polarizacija se izživlja v kulturnem valovanju, je usoda, v katero pade človek, ko se rodi. Prastanje človeka pa je genij (Novalis), ki izgublja na svoji vrednosti pod vplivom okolice. Pod vplivom živih ljudi in pod vplivom reproducirane umetnosti iz davnih časov in tujih krajev. Morda je kriv temu človeški um, ki je ustvaril pisavo črk, not in danes še koreografijo, da še v plesu poznejši rodovi ne bodo stvariteljski. Morda pa je prav tako — Bog ve. — Res pa je, da je prastanje človeka genijalno, da vplivi dušijo stvariteljsko silo in jo izpremenijo v mehanično posnemanje. Zato je mladina dovzetna, ker še ni s vplivi napolnjena, je pa stvariteljska, ker je po času prastanju bližja, pa samo takrat, če se svojega poslanstva zave. Sicer pa niso merodajna leta, temveč dobra volja revidirati duhovni inventar.

Mladina gleda javno življenje z lastnega vidika, sicer ne bi bilo mladinskega gibanja. Nima še racionaliziranega instinkta. Tako je razumeti, da so bežali Wandervogelci pred dobrimi 50 leti kar podzavestno proč od vsega. Bežali so pred plesom krog zlatega teleta, in pred obrazom predmestja. Triumf tehnike in industrije je prišel prezgodaj in baš v materialistično dobo je prišel. Čudno ozračje je nastalo in mladina je bežala skozi gozdove in čez travnike, dokler se ni ustavila zvečer pri ognju. V naravi je postajala mladina sproščena. In rodila se je najprej zavest, da je mladina nekaj posebnega, da drugače misli in hoče kakor starejši.

Z ničejanskim pogumom so gledali Wandervogli na vse javno življenje. Vsakdo je odprl svoje srce in rasel je pokret, zakaj: Der Wandervogel ist eine Auslösung von Trieben. Upor je nastal proti šoli: „Die Schule ist nicht für die Jugend da, sondern für den Staat; sie soll das junge Gemüt zur Brauchbarkeit für den gerade herrschenden Staatsgedanken herrichten. Die Lehrer, als Vollstrecker dieser Tendenz, können im letzten Grunde niemals Freunde der Jugend sein... Sie können nur mehr oder weniger gütige Kerkermeister sein.“ Mladina je hotela postati svobodna in enakopravna: mladostna doba ni v prvi vrsti priprava na poznejše življenje, temveč je sama na sebi vrednostni del življenja.

Nemška mladina je obsodila vse javne naprave: državo, šolo, cerkev, politiko, žurnalistiko. In kdo je krivec? Odrasli! Tako so se smatrali voditelji gibanja (Blüher, Wyneken) poklicanim, da z mladino ustvarijo nove forme življenja, da

rešijo pereča vprašanja: socialno, religiozno, moralno, vzgojno, psihofizično itd. Bistvena je bila tudi tendenca po priprostosti in po resničnem plastičnem življenju: Der Kampf der Jugend ist der Kampf des Lebens wider den Begriff... ist der Freiheitskampf des Leibes.“

Dolgo je vse to vrelo in kipel v resno stvariteljstvo in zopet v utopijo. Gibanje je dobivalo sentimentalno obličje „mladinsko ginjenih“ — in zopet obličje občudovanja vrednih. Danes pa vidimo, da so se rodile iz vsega kaosa že pozitivne vrednote. Delavska, kakor dijaška mladina potuje, tabori in tako črpa zdravja in lepote iz narave. Država, kakor privatniki že podpirajo gibanje. Čez 2100 mladinskih domov za potujoče (Jugendherberge) je postavljenih in čez dva milijona mladine se je v lanskem letu ustavilo v teh domovih. Potujoča mladina prezira alkohol in nikotin, v preprosti obleki potuje s kitaro v roki. Ljudska umetnost je obogatela s požitvijo narodnih plesov. Zopet pojejo stare pesmi, sport je postal vsakdanji užitek kakor kruh. Tudi akademska mladina opušča konservativne korporacije in postaja priprosta, dobra. Pivske večere izpodrinjajo sportne ure, zborovni ples, glasba in umetnost sploh. Letos so vpeljali na telovadni visoki šoli nov predmet: Jugendkunde. Velike nemške umetnike (Götsch, Laban, Müller) so poklicali, ki bodo obogatili telesno kulturo s plesno in glasbeno umetnostjo. Tudi nemško vzgojeslovje je pod vplivom mladinskega gibanja znatno napredovalo; o tem nam pričajo nemške državne šole, še bolj pa one privatne, ki so se neposredno rodile iz gibanja.

Ni še vse ustaljeno, odprta so še vprašanja, predvsem socialno in religiozno. Vendar smemo reči, da je bila mladinska revolucija nujnost in da je blago vplivalo na nekdanj nadute, a nožranje raztrgane Nemce.

Vse drugačne razmere pa so vladale pri nas takrat, ko se je na Nemškem gibanje pričelo. Akademska mladina je živela v tujini, doma pa je bilo osredotočeno vse v boju za narodne pravice in še z liberalci je bilo opravka. Tako je kulturno udejstvovanje trpelo na račun političnega. Prišla pa je vojna in ž njo veliki dogodki, ki so močno razgibali duhove. Bolna povojna umetnost je samo izraz takratne neurejenosti: govori o grozoti velemesta (pa saj je Slovenci nismo okusili!) in pleše prosto v novem stilu. Išče efekta, pada iz ekstrema v ekstrem. V tistem času je prišlo hotenje po resnici, ki je priprosta, po zdravju, ki je božje. „Stražni ognji“ so zagoreli v Mariboru, v Ljubljani pa je zasvetil „Križ na gori“: mladinsko gibanje. Rodilo se je, kakršno se pač mora roditi pri Slovencih, ki smo verni in revni obdelovalci lepe dežele. Iz plehkosti časa je raslo in težilo proti bistvenosti. Ločilo je kulturo od civilizacije, vsebino od oblike. Poglobitev je pokazala, kako drobno brli lučka v srcu, kako malo je resnične vere, resnične pobožnosti, samo na ustnicah je še. Težnja mladine se je usmerila v notranjost človekovo, k Bogu. Zadala je mlademu gibanju osnovno potezo.

V istem času pa je bila tudi potreba nastopiti proti slovenskemu malomeščanstvu, ki se je že čudno razpaslo. Mladina je bila v kritiki neizprosna. Samozavestno, a vendar resno govore številne razprave. Vse pa zasleduje ista tendenca: poglobitev v nauk Kristusov, zakaj po Njegovem nauku se rešujejo druga vprašanja: socialno, politično, kulturno. Živa vera ustvarja resničnega človeka, ki mu ni dovolj, da samo gleda in posluša, temveč hoče in mora vse doživeti. Z dušo in s telesom. Tako plastično življenje šele more roditi aktivne osebnosti, more roditi harmonijo med nadnaravnim in naravnim v človeku, brez katere ni veselja. Zato gradi slovensko mladinsko gibanje tudi na polju telesne kulture, ker hoče resni priprostega, sproščenega človeka.

Tri obraze vidim v slovenskem mladinskem gibanju: Krekovega, Cankarjevega in Župančičevega — menda zato, ker so ti možje res Slovenci in so le kot taki mogli vplivati na gibanje, ki je slovensko. Kdor hoče potegniti med nemškim in slovenskim gibanjem paralelo, bo pač moral spoznati bistvene razlike: pri Nemcih težnja k naravi, pri Slovencih težnja k Bogu. Niti toliko niso vplivali Nemci na nas, kakor so Angleži nanje.

Med našo mladino se je veliko pisalo in govorilo, vendar ni še zavzelo gibanje večjih dimenzij. Malo jih je, ki so se odpovedali malomeščanstvu tudi v resnici; začetek je še. Vendar čutimo toploto, ki prihaja. Naši poeti ne plešejo več v „verigah metrike“ (Nietzsche), ritmična proza pa se dviguje. Arhitektura in glasba, kakor vsa umetnost postaja umirjena, priprosta in bogata sama na sebi. Prvi plesavci se porajajo in to je znamenje, da prihaja plastična doba Grkov, obogatena z vero Sproščenege in s tehniko dvajsetega veka. Sploh so umetniki vsake dobe zavedni ali nezavedni nosilci mladiškega gibanja.

Vidim mladce ožganih teles, ki so prišli iz belih taborov, da plešejo ob rojstvu jutra. Zato verujem v „to, kar prihaja, četudi še nima imena“. (Križ, 6—7).

Drago Ulaga.

Deklice ulice.

Blažena megla ljubljanska, ker po tebi hodi Marija obiskovat in tolažit dekllice.

Deklice z ulice.

To noč je hodila po naših ulicah in nihče ni vdel za to, nihče ji ni pripravil sprejema, nihče je ni videl kakor samo dekllice z ulice. Marija prihaja ponoči, ko naši ljudje spe.

Tri so hodile pred Prešernom, po onem zavitem tlaku. Ne skupaj; da bi ne bilo treba lagati z besedo in hliniti s smehom veselja in miru, so hodile vsaka zase, sama s svojo težko usodo in bolno dušo. Ena je bila mala deklica s plavimi lasmi in sinjimi žalostnimi očmi. Vse so imele žalostne oči, ki rastejo iz samotnih trenutkov božjega obiskovanja, čistih in sladkih.

Semdol od Uniona, morda iz kleti, je prišel mlad moški. Močan in lep, s klobukom čez oči; nekoliko se je pozibaval. Ko si je stiskal ovratnik pod brado, se je na beli roki svetlikal prstan. Vsem so zasijale oči: kakor zveri, ko prihaja plen. Sijale so sedaj blodno in v nizkožnem ognju. Mala deklica, ki je imela najbolj otožne oči, se ga je s komolcem dotaknila, da je za trenotek obstal. Ko je odšel mimo, so jim upadle oči in vlaga je bila v njih. Mala s plavimi očmi se je z glavo naslonila ob kandelabru.

Izza Prešernove kavarne, gor za Ljubljanco, je prišla še ena deklica. Tudi mala, toda črna, močna in zdrava. V njeni hitri hoji je bilo veselje in lahkost, v obrazu vera in mir. Obleka temna, vsa temna in neizrazita s svojimi par okraski iz vezenja. Oni dve sta se začudili: kaj dela ta sedaj tukaj? Tričetrt na polnoči je, zakaj ne gre domov? Tudi deklica z otožnimi očmi je dvignila glavo in obstala z dlanjo naslonjena na steber ter jo ocenila.

Črna deklica je prišla k njej. Drugi dve sta stopili bliže in vse so videle, da ni ničesar na njej, ničesar posebnega; oči pa so gledale tiho kakor priprostost večnosti.

Vprašala je, kakor da ni ničesar in kakor stara znanka:

„Kako vam je, dekllice?“

Toliko iskrene in zdrave dobrote je bilo v njenem glasu, da se niso niti začudile nad takim vprašanjem tuje dekllice; niti zakrkniti se niso utegnile, nego so vrgle pred njene noge vso razjedajočo bol, ki se je že davno nakopičila v njih:

„Me smo dekllice z ulice in nimamo doma.“

In se ni zdrznila črna deklica, niti iznenadila se ni:

„Ulica je huda in bolesta.“

Bridko so se nasmehnile:

„Vemo. A nimamo doma.“

Približala se je tuja deklica njihovim dušam in je mehko iskala:

„Kje je vaš dom?“

Tedaj so klonile glave:

„Nikoli ga nismo imele in ga ne bomo, ker smo obsojene v ulice.“

Široko in globoko je iskala dobra beseda črne deklice:

„Kaj je dom?“

Raztrgala so se srca treh deklic in so dale iz sebe vso skrivnost:

„Dom je vse.“

In je v solzah mesto vseh tožila mala deklica s plavimi lasmi:

„Vse je. In me ga nimamo. Imam mater, ki mi nikoli ni bila mati, razen ko me je rodila kot malo, rdečo kepo. Nikoli me ni umela. O, in nimam doma!“

Druga je odprla svojo bol:

„Ko sem bila še čisto mlada in sem hotela objeti ves svet, sem videla, da hočejo ljudje samo mojo mladost, mojo lepo, sveto mladost, ne pa moje duše, ki je eno z mojo mladostjo in ki sem jim jo hotela dati z mladostjo vred. O, in nimam doma!“

In še tretja je zajokala:

„Spoznala sem moža, ki pa ni nikoli razumel mojih sanj. Smejal se jim je, kakor da sem slaboumna in ne vem, ne kaj ne kam. Tudi mojih globin, samo meni — ženi lastnih, ni mogel ugledati. Hotel me je imeti kot igračo; toda jaz hočem biti človek. In zato nimam doma!“

„In zato smo deklice ulice.“

„Včasih se mi zdi, da v tem svojem življenju iščemo doma. Doma vsaj v trenutkih, ko nam ni dano imeti ga za vse življenje.“

Črna deklica je mirno gledala ono s plavimi lasmi.

„Prejle sem se hotela ogreti v sreči doma, ki jo oni mladi mož nosi s seboj v celem svojem bistvu, ves svetal od nje. In bi mu jo ukradla in ubila to srečo njegovi srečni ženi. Zakaj bi bili ljudje srečni, zakaj bi on imel dom, ko ga jaz nimam!“

V zločinski strasti ji je zagorelo oko, ko je to govorila. A že naslednji hip je to oko zalila solza in izpirala greh, ki je iz trenutka in obupa nastal.

„Kako sem podla!“

Pa jo je črna deklica prijela za roko:

„Ves svet je dom in vsi ljudje so dom.“

„Dom je samo eden in čisto majhen. In ljudje — ti so nas zavrgli, ko smo postale deklice ulice in ko smo zapustile dom, ki ni bil naš dom. In so nas vrgli iz svoje srede in postavili zid med „pravičnimi“ in „krivičnimi“. Pljunili so na nas.“

„In ve? Kaj sedaj?“

„Grešnice smo; mnogo smo grešile z ubijanjem božanskih duš, ko smo jih oddeljevale od teles in razbijale ljudi v dva dela. A tega so nas pravzaprav učili že kot otroke oni drugi onstran zidu, oni „dostojni“ ljudje. Oni so krivi. In ko sedaj hočemo nazaj v lepo življenje, v srečo, nam branijo: na zidu sede in nas butajo nazaj, kadarkoli nam zahrepeni duša po lepi deželi.“

In me bi tako rade v lepo deželo. Naša božja duša kriči po njej!“

„Bodite torej junaške in močne in pojdite same vanjo!“

„Rade. Toda je bolna in raztrgana naša mladost. Bolna, in strah nas je, da ni več za življenje. Ali bo še sploh kdaj ozdravela?“

„Bog je oče.“

„Strta je moč in spi, pa je ni dobre roke, da bi jo pobožala in jo zbudila in povedla s svojo dobroto seboj.“

Tedaj je v tujkinih očeh zasiljal kakor iz onostranstva. Iz njenih oči je zrl Bog in ta sij je žarel skozi meglo in objel tri deklice z ulice kakor val nadtvarne luči.

„Sestrice!“

Tri deklice z ulice so pokleknile pred malo črno deklico in blažene drhte:

„Marija!“

„Našle smo se.“

„Poiskala si nas.“

„Pojdimo, sestrice! V lepo deželo.“

Skozi meglo je hitela s poskakajočim korakom in za njo je hitelo za njenim skritim svitom troje razjokanih duš.

Marija, ti dobra deklica!

Mirko Avsenak.

Gospodarstvo.

1.

Čim bolj postaja pojav kapitalizma in socializma psihološki problem, tem bolj postaja vse gospodarstvo mračno in skrivnostno-nepreračunljivo. Zgodovinsko-filozofsko stališče do gospodarstva je našlo izraza v formuli: gospodarstvo je usoda.

Vemo, da gospodarstvo človeka samo ne more odrešiti; niti posameznika, niti narodov. Lahko mu pomaga; če pa se poabsolutizira, ne more niti tega, kajti vedno močnejše ga zapleta v elementarni svet nagonov in ruši žive temelje življenja. Pogled na današnjo usodnost gospodarstva je najjasnejša reakcija na gospodarski optimizem idejnega sveta individualizma in liberalizma. Liberalno gospodarsko mnenje, da svobodno gospodarstvo razrešuje vse socialne probleme in človeka odrešuje, je zakolebalo v krvav pesimizem, kajti, kdor mora v gospodarstvu videti usodo, je pesimist. Vsaka evropska država je bolj kakor kdaj prej zapletena v ritem svetovnega gospodarstva. To se pozna celo v vsakdanjih opravilih, kajti naše življenje postaja možno le pod svetovnimi pogoji. Gospodarstvo — se zdi — kraljuje nam nami iz temnih, razumsko nedognanih vzrokov in z ravnotako razumsko nedosegljivimi posledicami. Vodimo to gospodarstvo, ker pač moramo. In zdi se končno, da gospodarstvo vodi nas. Čutimo to tragiko: gospodarimo, ker moramo živeti.

Tako stojimo pred dejstvi, ki nosijo znak usodnosti. Vendar pa moramo ugotoviti, da segamo v to usodnost kot svobodni ljudje z močjo in voljo. Lahko smatramo usodo za prokletstvo ali za pravno nalogo od zgodovine naloženo. Lahko jo smatramo za brezmiselno muko ali pa ji lahko damo veliko zmisla. Lahko vzamemo usodo na rame silne občestvene volje ali pa jo zvrnemo na posamezne ljudske plasti. Lahko breme enakomerno izgledimo, ali pa ščitimo samo močne. Lahko pokažemo tehniki pravilna pota za razbremenitev dela, ali pa jo poženemo slepo v stroje ne glede na duševne in fizične pogoje delavca. Lahko premotrimo organizacijo podjetij kar najbolj kritično, ali pa fatalistično zapremo oči. Lahko prepustimo kapital še naprej privatnim interesom, ali ga izročimo narodu in državi. To je vse odvisno od duha posameznika in občestva, ki se na neki gotovi ravnini javlja v prevdarni gospodarski zavesti.

Opazamo namreč vedno pogosteje, da se i posamezniki i občestva orientirajo in oblikujejo v današnji ekonomski problematiki le po splošnih devizah, ki si njihove nujnosti in upravičenosti ne morejo dokazati razumsko, marveč le čustveno-ekstatično. V gospodarskem območju, ki je neprecenljivo važno, se gibljemo danes neverjetno prožno in silno lahko operiramo z gospodarskimi pojmi. To pa zato, ker se nam pod težo materielne stiske razodeva le historično plat gospodarstva, ne pa toliko njegov ontološki obraz. Nastane mešanje, opuščanje pojmov, obračanje sestavin in vrinjevanje nepravilnih vidikov. Konkretno povedano: človek, ki dan za dnem, na shodih in na ulici, v časopisu in na lastni koži čuti, sliši in čita, da je gospodarsko oblikovanje vzrok socialnega prokletstva, bo svoj sovražni odpor

do gospodarskih izrastkov vsled trajne sugestije nujno raztegnil na pojmi gospodarstva samega, zanikal njegovo objektivno podobo, njegove bitne zakone in si umišljal bitno novo dogajanje temeljnega gospodarskega procesa. V resnici pa ostane ta vedno enak, pa naj ga vodi komunist ali kapitalist. Le gospodarske oblike so v vsaki dobi različne.

Kakor moramo kot kristjani odbijati vsak pesimizem, ki se razodeva n. pr. v priznavanju usodnosti gospodarstva, tako ne smemo gojiti v javnem mnenju nobene nejasnosti. V obojem slučaju je potrebna naslednja osvetlitev gospodarskih dejstev.

2.

V začetku gospodarstva je potreba. Prostor, ki se v njem ustrežanje različnih človekovih potreb zmiselno odigrava, je vsako posamezno gospodarsko podjetje. Vsako združuje svoj odigravajoč se red z zakonitostjo. Ti zakni so absolutne narave in neodvisni od človeka. Uravnavajo gospodarske procese in ne služijo človeku, marveč človek služi njim. Kolikor jim služi, so mu voljni in uslužni: če pa jim ne služi, se maščujejo prej ali slej. Ti zakoni so del svetovnega reda. Osredotočujejo se v točki, ki za nas ni vidna, z ostalo svetovno zakonitostjo, stojijo z njo v skladju in prejemaajo od nje ritem, zaokroženost, polnost in življenje.

Štirje zakoni so temeljni: zakon o okretnosti, zakon o splačljivosti, zakon o znižanju cen in zakon o ponudbi in povpraševanju.

Zakon o okretnosti (likvidnosti) je zakon zaokroženosti, prožnosti in širokosti statičnega razmerja v poslovanju. Izraža omejenost denarnih razmer kakkega obrata: kako visoko sme biti v danem slučaju blagovna zaloga, kakšen je položaj v slučaju terjatev, kakšen pa v slučaju dolgov, kakšne zveze se še lahko poiščejo itd. Ta zakon ohranja obrat pred hromo neokretnostjo, omejuje finančne akcije in vzdržuje pravilen obseg. Če trgovec zaloge poveča preko normale, se pojavijo težave v izplačilu, v slabšem slučaju pa konkurz. Obrat se je razširil preko svoje nosljivosti, kapital pa se je raztegnil do preslabega vpliva. Kapital učinkuje namreč najbolj v svoji gostoti, to je, kadar najbolj zaokroženo in ugodno kroži. To svojo prožnost spravi vsak obrat vsaj enkrat na leto v oficielno formulo: v bilanco.

Drugi zakon je zakon o splačljivosti (rentabilnosti). Lahko bi ga imenovali tudi zakon rasti, povečave ali razširitve. Vsako gospodarsko podjetje npsi namreč v sebi težnjo po rasti, obenem pa hoče to rast doseči v čim večji splačljivosti in narobe. Ta pojav je gospodarsko nujen in važen: kjer se ta zakon ne udejsčuje, tam nastopi mir, ki pomeni v gospodarski transkripciji razpad in smrt. Presenetljivo je pa dejstvo, da nosi ta zakon v sebi tendenco do brezmejnosti. V tej svoji eruptivni sili ne pozna niti mere, niti meje, samo množenje, ki ga omejuje — kakor bomo pozneje videli — polarno razmerje s četrnim zakonom. Šele splačljivost omogoča s svojo dinamično zanimivostjo gospodarstvo, ko daje človeku vedno nove vabe in dražil za gospodarsko udejstvovanje. Do oficielnega izraza pa pride ta zakon v vsakoletnem preračunavanju dobička in izgube.

Tretji zakon govori o znižanju cen in se tiče faktorjev, ki določajo ceno in ki se v njih redno javlja neka razlika: kako nastane razlika, če je v enaki višini kapitala in v enakem času zamenjava večja ali manjša. Konkretno: če trgovec v istem času z istim kapitalom dvakrat več proda kakor njegov konkurent, potem ima ali višjo možnost dobička, ali pa sam pri isti tendenci za dobičkom zniža svoje cene. To se javlja posebno v industrijski proizvodnji, kjer se radi hitrejše zamenjave proizvodov ne večajo samo dobički, marveč se radi visoke proizvodne hitrosti stroški proizvodnje za vsako enoto proizvoda znatno znižajo. Vsako podjetje vsebuje težnjo po pospešitvi izdelave in zamenjave. Ta težnja je utemeljena v logiki predmetov, ki streme v popolnost po najkrajši poti. Ta tendenca tudi ne pozna mej, marveč samo brzino, ki pa je vseeno vezana po novem polarnem razmerju. Vsakemu podjetju daje življenje in poslovni ritem: ta plodna dejavnost ga varuje pred ohromelostjo.

V četrtem zakonu o ponudbi in povpraševanju pa se je izkristaliziralo važno dejstvo človekovih potreb in njihove zadostitve. To je most, ki veže zakonito avtonomen tok gospodarskega procesa s človeško realnostjo. V tem zakonu je praktično razodet zmisel gospodarske zakonitosti. Tu se vrši priličenje ogromnega svetovnega dogajanja človekovemu duhu. Z rastočimi potrebami raste povpraševanje, z rastočo ponudbo pa pada. Ponudba služi v to, da potrebo razrahlja in jo upravičeno zbudi iz latentnosti. To obojestransko vplivanje teži v ravnotežje, ki se pod normalnimi, pravilno izpolnjenimi pogoji bliža gospodarski pravičnosti.

Iz celotnega gospodarskega procesa tvori po dvoje zakonov nujno in dopolnjujoče polarno razmerje. Princip splečljivosti tvori mejo pred neizmernostjo cenovne dinamike s tem, da dopušča višanje poslovne brzine le v toliko, v kolikor je združljiva z varnostjo podjetja. Obratno pa živahno gibanje v nižanju cen skrbi za to, da podjetje v svoji varnosti ne ohromi. Ista polarnost obstoja tudi med zakonom splečljivosti in med zakonom ponudbe in povpraševanja. Zadnji omejuje čezmernost proizvodnje. Če pa se prekorači, ugašne povpraševanje in tendenca proizvodnje mora pasti nazaj v svoje zdrave meje. Po svoji drugi plati pa pomenja zakon o ponudbi in povpraševanju mejni zakon v območju potreb. S tem zakonom bi lahko prišla v gospodarstvo negospodarska sfera, ko bi ji ne bil dostop zabranjen že po zakonu o splečljivosti. Če pa do tega vseeno pride, izgine vsa splečljivost in podjetje propade. Zakon o splečljivosti je torej močan nasip pred brezbrežnostjo ponudb in povpraševanja.

V tej zakonski sistematiki jedri vse gospodarsko življenje. Križ dveh sekajočih se polarnih osi se vrti v krogu. Narava gospodarstva razodeva smotrnost in pestrost svojega gibanja. V okviru teh štirih zakonov je obsežna neskončna raznolikost in možnost gospodarskega udejstvovanja. Ta skupek zakonitosti je stalna komponenta gospodarstva.

5.

Spremenljivo komponento pa tvori vesoljna snovna gmota, ki čaka oblikovavca. Ta gmota je stalna; se ne manjša in ne večja. Nestalno pa je naše znanje o tej gmoti: majhno ali veliko. Absolutno sovpade torej obseg gospodarstva z obsegom snovnosti, relativno pa sovpade obseg gospodarstva z obsegom našega znanja o snovi. Spremenljivost nastane torej zato, ker je naše znanje o vesolju in njega predmetnosti vedno različno. Z vsako širitvijo znanja se večja tudi obseg gospodarstva.

Gospodarstvo ima opravka s pomirjenjem različnih potreb. V tej svoji funkciji gre preko kritja najnujnejših človeških potreb do manjših in služi torej smotrom, ki pomagajo pri podrobnejšem cizeliranem oblikovanju gospodarskega obraza. To se pravi: kadar gospodarstvo ustreže najhujšim potrebam, ni več vezano na svoj elementarni smoter. Takrat ni več v službi eruptivno-nujnega smotra, marveč je zmiselno orodje v svrhu oblikovanja gospodarske materije. Kajti k človeškim potrebam ne spada samo težnja po ohranitvi samega sebe in človeške zvrsti, marveč tudi težnja ustvarjalnega nagona.

V vsaki obliki gospodarskega procesa se morata porabljava energija in protienergija dati vedno zamenjati v obliki denarne vrednosti, pravzaprav le v novi materialni obliki, ki mu je denar praktičen prok. Na podlagi tega določimo praktičen obseg gospodarstva: vse, kar se da materialno zamenjati in kar se da izraziti v praktični menjalni količini t. j. v denarni valutni količini, spada v njegovo območje: ruda, les, kamen, tkanine, rastline, živali itd.

Vsaka zgodovinska doba ima svojo gospodarsko obliko. V davnih časih je poznal človek le priprosto naravo. Zato je bilo njegovo gospodarstvo enostavno. Danes poznamo silno mnogo novih dejstev, ki so razvila današnjo sliko gospodarstva: njen logičen izraz je tehnika, ki se gospodarsko imenuje industrija in ki bo ostala tako dolgo, dokler se naše znanje ne bo spremenilo.

V industriji se javlja danes rafiniran način ekonomije, ki ne zasleduje dobička v enkratnih in kompaktnih doprinosih, marveč ga skuša doseči v brzini in redovitosti blaga pri manjšem dobičku. Obenem se javlja težnja za čim večjo kompaktnostjo denarja. Zato se kapital vedno tesneje združuje, da se tem bolj pospeši zamenjava in brzina denarnega kroženja.

Gospodarstvo postaja vedno bolj agresivno. Izraža stalno tendenco, da potegne vse, kar se da izraziti v denarju, v svoj interesni krog. Žalibog današnji človek ni dorasel gospodarstvu. Človekov preizek etični prerez ovira visoko sodelovanje duhovnosti in snovnosti. Zato je objektivna indiferentnost gospodarstva, temelječa v avtonomni zakonitosti, današnjemu nečastnemu človeštvu v katastrofo.

4.

Gospodarstvo pa se začne šele takrat, ko pristopi k snovi človek in jo po urejeni zakonitosti sproži v gospodarsko dogajanje. Če se naj iz gospodarske zakonitosti in snovnosti dvigne gospodarsko dogajanje, je treba človeka, ki pridoda gospodarsko idejo. Ta ideja je duša ustvarjajočega oblikovanja: oživilja mirujoče energije, postavlja proti neokretni naravi prožno silo in uveljavlja duhovno umetnost iz človekove notranje etične koncentracije. Gospodarska ideja je v vsem gospodarstvu gonilni element, ki brez miru išče in izrablja razne možnosti.

Ta ideja — kot živa podoba njenega očeta — veže gospodarstvo v svojem uresničevanju na človeka. Ni gospodarske ideje brez človeka in ni gospodarstva brez ideje. Ideja je časovno-prostorninska pripravljenost. Vse zavisi od osnovnega akorda. Če je v skladu z zakonitostjo in snovjo, je upravičen in svoboden. Gospodarsko idejo uresničevati se pravi s pomočjo ideje spraviti v sklad zakon in snov. Zadnji cilj gospodarstva je v urejenosti in v stopnjevani oblikovanosti gospodarske materije. Stalna in spremenljiva komponenta gospodarstva oživita le v ideji človekovi. V ustvarjanju ideje je človek vezan na zakon in snov, ki ga prisilita v normalnih razmerah do zdravega, ustvarjajočega sodelovanja, tako da tvori gospodarstvo urejeno ozemlje z zahtevami zakonitosti, snovi in ideje. Dolžnost vsakega človeka, ki stopa v gospodarski krog je, da se uvrsti v objektivni svet dejstev t. j., da privzame gospodarske zakone. Mora skrbeti za prožnost, splačljivo delati, nastaviti pravične cene in pravilno služiti ponudbi in povpraševanju.

Vendar ima človek svobodno voljo in je v vprašanju reda ali nereda svoboden. Da je uvrščen v gospodarstvo, ni odvisno od njega. Ko pa gradi ali ruši, dela iz sebe. Zato je za gospodarstvo velikega pomena, v koliko so gospodarsko ustvarjajoči ljudje udeleženi na duhovnosti, v koliko biva duhovnost v njih samih in v koliko resnično živijo iz duhovnih temeljev. Gospodarstvo ni namreč problem gole racionalnosti. Gospodarstvo je tudi duhovni problem, ki se mora rešiti tudi v duhovnosti.

Predno zato človek tako gospodarsko zakonitost sproži, mora priznati, da je ta red tudi duhovna resničnost, da je za njim razgrnjeno važno ozadje in da je v zadnjem zmislu sploh metafizičen pojav. Nakazane zakonitosti so sicer snovnega značaja, vendar so absolutne: svet materialnih pojavov urejajo iz materialnega odnosa. To odnose biva nad pojavi in je duhovno. Izkustvo pravi, da se prekoračenje zakonov maščuje: omalovaževanje okretnosti pelje v finančne težave in v konkurz, omalovaževanje splačljivosti do razpada in ohromelosti, žalitev zakonitosti o ponudbi in povpraševanju do močnovisečega, labilnega ravnotežja. Maščevanje prestopka vodi v nadsvetoven kozmos. Gospodarski red je zato projekcija kozmičnega reda v neko gotovo snovno plast. Vsak pojav tega sveta je kozmičen del in v vsakem delu živi kozmičen red. Kdor rani del, rani celoto. Posledice rušenja te zakonitosti so usodne. Javljajo se kot gospodarski polom, bolezen, glad, politična kriza, vojna ali socialna revolucija. In baš v taki predslutnji bližajočih se apokaliptičnih jahačev govorimo o usodnosti gospodarstva.

Edi Kocbek.

Naš pokret včeraj, danes in — jutri.

O b sklepu prvega letnika „Križa“, drugega glasila slovenskega mladinskega pokreta, je naša dolžnost, da poskusimo napraviti kratek obračun in poračun: odgovornost čutimo pred Bogom in zgodovino in pred slovenskim narodom za svoje delo. — Zadnje leto smo obenem izkusili tako pomoč od zgoraj in tako notranjo moč v sebi, pa tudi izredno rast na zunaj, da je nujno potrebno, da s pristržno zahvalo obenem v božji luči iščemo razgleda za sedanje in bodoče dni.

Gotovo in naravno je, da „Križ“ ni mogel zajeti vsega življenja mladega rodu, ki se razrašča po notranjih zakonih in prodira na vse plati, osvaja vse panoge življenja. „Križ“ je podajal samo naša dognanja, razkrival globine novih kulturnih, verskih in narodnih, osebnih in občestvenih vrednot, da je budil in vodil tiho rast mladine. O tej rasti in njenih življenjskih sokovih govorimo sedaj.

1. Preteklo leto je izkazalo naravno zdravje našega pokreta. Začelo se je z elementarno preizkušnjo našega zvanja. Izčistilo se je obzorje pri tem tako hitro, da smo skoro na to pozabili ter gradili neovirano naprej na pristni naravi iz božje evangeljske luči — osnove novega življenja. Vodilo nas je iskreno hotenje po življenjski resničnosti in osebni plemenitosti. Tako je vstal zopet božji človek med nami, človek, ki je strnil (vsak zase) v enoto svoj bogodani osebnosti poklic z odkritim in polnim prilaščanjem novih življenjskih vrednot. Vedno nove osebnosti so začutile nujnost in neizbežnost svojega poklica, nujnost odpovedi vsej površnosti in razkosanosti, da morejo v sebi vstvariti dobrega človeka, ki je otrok božji in tvorec nove dobe iz neokrnjene resnice in prepričane ljubezni.

Občestvena rast vseh sebnosti je drugi znak mladega rodu. Vse vodi isti duh, isto čustvovanje in mišljenje, najbolj pa zvesta, požrtvovalna in vseobsežna ljubezen. Le tako je moglo nastati in je nastalo iz posameznikov organsko, harmonično, skupno-občestveno življenje. In samo po tej poti smo se našli kot ena družina bratje in sestre iz vseh življenjskih položajev in po vsej slovenski zemlji. Niti ne poznamo se med seboj in vendar živimo iz istega duha in iste ljubezni.

In tretje lahko rečemo (mimogrede): tako enostavna in močna je v vseh vera v skupno in obenem osebnostno zvanje, da se danes z odporom starega rodu borimo le še kot priznani zmagovalci in osvojevalci. Vse pozitivno je vrastlo že v naše telo in treba bo hiteti, da vse slabo nadomestimo z boljšim. Bog je poglobil naše vrste, a še bolj nas mora strniti in dramiti k vzponu vseh sil konstruktivno delo...

2. Enotni novi človek si je že poiskal jasnih razgledov na več strani življenjskega udejstvovanja, zasnoval obrise nove družbe, ko je že prej izgradil pot osebni duhovni rasti. Nekatera vprašanja pa še stojijo pred nami in zahtevajo rešitve.

Znak mladostnika je njegova duhovnost, ki prejema svoje vidike iz evangelija in svojo moč iz milosti. Zato živi intimno življenje s Cerkvijo, kjer je živi Kristus, začetnik življenja in hrana njegova. — Nujno in neodložljivo je združeno s cerkvenim življenjem neposredno liturgično življenje, v katerem vsi gledamo ne verski esteticizem, ampak od Duha božjega sprejeto skupnost vernikov s Kristusom. Tu sprejema vsak svojo nadnaravno hrano in se družijo z brati v eno telo. Povsem jasno je vsem, da z versko obnovo in rastjo Cerkve v našem času mora nanovo zveveti liturgična skupnost vernikov. Drugod je prinesla že bogate sadove — pri nas je potreba po njej živa in mora najti odziva, saj je vstala iz duhovne žeje katoliške mladine, ki ji te hrane odrekati več — ne smemo.

Je pa hkrati liturgično življenje podlaga tudi za uspeh verske vzgoje, ki jo naj po želji Cerkve izvede katoliška akcija. Cerkveno življenje se ob liturgiji poživi iz najčistejših osnov in lajiški apostolat bo tu našel notranje moči, ki je ne more nadomestiti noben — surogat.

5. Potom obnove osebnosti v Kristusovem duhu se mora prenoviti tudi družba v pristni in nesebični ljubezni. Zato je delo za socialno preorientacijo katolikov z mladinskim pokretom doživelo šele pravi razmah. Občestveno življenje je pokazalo pot v novo družbo. Prenehati mora nujno z novim človekom razkol v družbi, ki ga je vstvaril iz poganškega materializma nekatoliški duh zadnjih stoletij, streti se mora pa tudi s sovraštvo zatirancev in izkoriščevalcev, ki je nastalo z oboževanjem kapitala. — Vsak mladostnik se je zavedal kot krščanski socialist, kot tvorec novega časa, ki je nemožen brez propasti kapitalističnega duha.

Zadnje leto je bilo v tem delu začetno leto, a to spontano vsprejeto strem-ljenje bo moralo spremljati vso našo borbo tudi v bodoče.

Vzrastlo je socialno delo istotako iz novega duha, kakor je ta duh tudi po-iskal vitalnih stikov s svojim narodom in se začutil kot nositelja integralnega slovenstva. Nastal pa bo tudi naravno nov človek v politiki, gospodarstvu, muziki, časnikarstvu in športu. Zajele bodo osebnosti vsaka v svojem področju in poklicu posamezne panoge umetnosti in znanosti, vse mora pokazati nov živ-ljenski stil, ker se je poduhovil človek in zavrgel pozitivizem in materializem. Ker vsak mladostnik podreja in uslužuje vso telesnost duhu-oblikovalcu, je zm-žen in poklican, da vsak trenotek in na vsakem mestu osvoji in uredi svet okrog sebe, vsak v svojem stanu in poklicu, v vsaki družbi in organizaciji. Tako je mladinsko gibanje, predno je kaj rušilo, že postavilo svojo zdravo, novo stavbo in pusti vse notranje prazne oblike, — da propadajo same. Izkazal je pokret, da mu je samo za pozitivno delo, odstranja samo tisto, kar je izgubilo življenjski zmisel in je ostalo le kot varljiv kalup. — Kdor je obiskal nedavno akademijo Akademskega Oria, se je lahko o tem prepričal.

4. Če tako novi duh snuje povsod, je pa tem pomembnejše postalo pri tem oblikovanju centralno žarišče, čigar glasilo je „Križ“. Le intenzivno iska-nje življenjskih globin more dajati dovolj ognja temu svetilniku in odtod vsem delavcem za novi rod. Ker je ob tem žarišču vzkliklo vse življenje, bo ob tem moglo tudi svoje življenje razvijati dalje in mu dajati moči. „Križ“ nosi soodgovornost za svoj čas in vsa življenjska vprašanja naše dobe, mora pa tudi odločno čistiti ostalino preteklih let in graditi mnogo za bodočnost. Ogromno delo, ki kliče vse močne ljudi, da se ga oprimejo z vedno rastočo silo!

Posebne, nove naloge zraven že čakajo delavcev! Najprej prepojitev z pravo duhovnostjo vseh, ki so se zatekli k pokretu bolj iz zunanjih motivov kot notranje nuje, brez samozavesti in samoodpovedi. Ne zadostuje za uspešno delo samo hotenje in sama vnanja priključitev v mlade vrste, treba je iskrenega dela za samovzgojbo, resnično duhovnost in enotno gledanje na čas in svet, le bogat človek more deliti iz sebe. Do „križarstva iz mode“ bo sicer morda prišlo — ali je že? —, a prešla bo ta nevarnost ob vedno rastočem osrednjem žarišču.

Prav sorodna je druga naloga, ki nas sili k izoblikovanju novega človeka na vsakem življenjskem položaju. Osnove osebnostne kulture je nekdo dobro označil kot iskrenost in plemenitost, ki temeljita na naravi in milosti in sta zmožni, da budita mladostnike na visoki stopinji starosti in izobrazbe. Dober, krščanski človek mora biti vsak; ker je verska obnova našega časa in vsega na-roda naš cilj! Zato mora priti v naš krog in se čutiti z nami kot brat, enako ljubljen in enakovreden: kmet in delavec, inženir in duhovnik, izobraženec in tkzv. preprosti človek. Vsak se mora vzgojiti, samo da bo ta vzgoja res notranja, torej več kot zunanja oprema.

Naša misel ob sklepu leta je združena velika zahvala in prošnja do Boga, Očeta našega, Stvarnika in Prenovitelja

Nemo.

